

Anotace plánovaných příspěvků na konferenci Komenský a první republika

Příspěvky jsou uspořádány v abecedním pořadí, včetně těch, které na konferenci nakonec nezazněly.

Jan Amos Komenský a jeho místo v českém ekonomickém myšlení: prvorepublikové reflexe – nezazněl

Doc. PhDr. Ing. Antonie Doležalová, Ph.D., Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy Praha

Příspěvek zařazuje Komenského ekonomické úvahy, byť nejsou hlavní intencí jeho spisů, do tradice ekonomického myšlení v českých zemích, která sahá na jedné straně k české reformaci a na straně druhé k vrcholnému období disciplíny, které bývá spojováno s obdobím první republiky. Příspěvek odpovídá na otázku, do jaké míry Komenský v této oblasti navázal na tradici české reformace, do jaké míry ovlivnil generace ekonomických myslitelů, které přišly po něm, a do jaké míry byl jako ekonomický myslitel reflektován v období první republiky. Příspěvek bude založen na interpretaci původních textů nejen Komenského, ale i jeho předchůdců a pokračovatelů, a metodicky bude mít charakter textové analýzy a komparace vybraných témat.

Masaryk a Komenský. Příspěvek k problematice sporu o smysl českých dějin

Prof. Pavel Floss, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Pozitivním faktorem Masarykových textů o Komenském je nahlédnutí propojení jeho pedagogických a filosofických koncepcí, a to v době, kdy ještě nebyl znám celek Obecné porady. Ze čtyř osobností českých dějin - Hus, Žižka, Chelčický, Komenský - hraje pro Masaryka zásadní roli při koncipování ideje československé státnosti především poslední z oné čtveřice. Vzhledem ke sporům o smysl českých dějin spočívá Komenského přínos v tom, že ve svém díle specifickým způsobem syntetizoval odkaz Husa a Chelčického, resp. husitských a českobratrských ideových tradic.

Věci lidské nejsou docela v pořádku, ale nejsou docela ztraceny: Komenského antropologie jako dědictví národní identity

Doc. PhDr. Jan Hábl, Ph.D., Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové

Při hledání odpovědi na „Českou otázku“ se Masaryk explicitně odkazoval na Komenského. Národ má své místo mezi ostatními, má-li poslání nebo úkol. Dědictvím českého národa je mj. Komenského zápas o lidství. Ve své slavné Obecné poradě o nápravě věcí lidských Komenský důkladně zde promýšlí jednak příčiny všech lidských neřádů a jednak volá lidstvo k poradě o jejich nápravě. Celé jeho nápravné úsilí stojí na předpokladu, který se může jevit na první pohled jako triviální, ve skutečnosti je však nesmírně hluboký a důležitý: Lidskost lidí není docela v pořádku, ale není docela ztracena. Cílem tohoto příspěvku je ukázat Komenského pojetí lidskosti jakožto úkolu s potencionálem formování národní identity.

Komenský pohledem vybraných profesorů FF UK v Praze

PhDr. Mgr. Jakub Hájíček, Ph.D., Arcibiskupské gymnázium, Praha

Někteří vědci spjatí s FF UK v Praze věnovali v meziválečném období J.A. Komenskému svoji pozornost (V. Hoppe, O. Odložilík, O. Kádner). U jiných však nalézáme dosti zřetelný nezájem (především J. Šusta, J. Pekař, F. Krejčí, J. Patočka, V. Příhoda). Příspěvek se proto ptá po důvodech a příčinách těchto diferencí, které nejsou způsobena přístupy jednotlivých vědních oborů, ale které leží hlouběji uvnitř diskursu tehdejší vědy.

„Odčinit Bílou horu!“ – Československo a návraty „pobělohorských“ exulantů

Doc. PhDr. Jiří Hnilica, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy Praha

Vznik Československé republiky v roce 1918 měl samozřejmě dopad na kontext historizace současnosti. V rámci interpretace vlastních dějin došlo i ke konkrétním realizacím, jež měly být symbolickým

napravením škod – dle dobového diskurzu – napáchaných Habsburky a na českém národě. Jedním zcela konkrétním případem byl „návrat“ bělohorských exulantů do vlasti. S tím souvisel i příchod J. V. Figuluse, přímého potomka J. A. Komenského do Československa. Příspěvek chce ukázat na úskalí počínů, na odlišnost mezi diskurzem a realizací.

Komenský jako jeden z ideových zdrojů Camphillu Karla Königa – nezazněl

Mgr. Šárka Klímová, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Cílem příspěvku je představit Komenského v Čechách v dosud nepříliš známé roli – jako jednoho z ideových zdrojů anthroposofické komunity mezinárodně označované jako camphill. Ideový tvůrce camphillu, Karl König, označil Komenského společně s M. L. Zinzendorfem a R. Owenem za tři hvězdy, jejichž ideje bdí nad hnutím Camphill a jejichž praktické aplikace tvoří tři pilíře camphillské komunity. Příspěvek nastíní, které z Komenského idejí byly pro Königa důležité a proč, a v jakých oblastech camphillů tyto myšlenky přetrvávají dodnes.

Komenský na pohlednicích Otto Ušáka z roku 1938

Mgr. Helena Kovářová, Muzeum Komenského v Přerově

Postava Jana Amose Komenského se na pohlednicích, zpočátku komemorativního charakteru, vyskytuje již od konce 19. století. Kromě podobizny učence se na četných pohlednicích měst objevovaly kresby či fotografie pomníků. Po roce 1918 vycházely série s narativními obrazy z české historie, kterým dominovalo téma odchod do exilu a Komenský v pracovně. Vznikl také specifický typ propagační pohlednice, kde byla vyjádřena návaznost idey československého státu na Komenského. Příspěvek se zaměří na sérii s kresbami Otto Ušáka k 20. výročí vzniku Československa a sérii Vánoce hraničářských uprchlíků, obě z roku 1938. Jedná se o málo známou kapitolu tvorby malíře proslulého zejména ilustracemi přírodovědných encyklopedií.

Masaryk a Komenský

Doc. Mgr. Vít Machálek, Dr. Th.D., Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Příspěvek se bude zabývat obrazem J. A. Komenského v Masarykově filosofii dějin, z níž do značné míry vycházela ideologie první republiky. Bude zaměřen především na srovnání tohoto obrazu Komenského jako jednoho z činitelů dějinného pokroku s historickým Komenským jako křesťanským teologem sedmnáctého století. Poukáže na protiklad mezi dovoláváním se Komenského na podporu moderního racionalismu a Komenského bojem proti racionalistům jeho doby.

K proměně výkladu Jana Amose Komenského u Emanuela Rádlu

Mgr. Iveta Marešová, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Zatímco dva články Emanuela Rádlu z roku 1918, které znovu knižně vydal Jaroslav Šimsa v roce 1939 pod názvem „Věda a víra u Komenského“, se k myšlenkovému odkazu Jana Amose Komenského staví kriticky, později pro Rádlu nabývá komenský značného významu, jak dokládá „Válka Čechů s Němci“ z roku 1928. Smyslem tohoto pojednání je ukázat, jakým způsobem se proměnilo Rádlovo pojetí Komenského od roku 1918, kdy se Rádl o Komenském vyjadřuje jako o „protestantovi, který vzdychá“, do roku 1928, kdy Komenského označuje za „největšího českého myslitele oněch dob“.

J. A. Komenský v díle F. X. Šaldy

Mgr. et Mgr. Pavel Máša, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity Brno

J. A. Komenský nepatřil k ústředním motivům Šaldova rozsáhlého díla. Přesto významný český kritik znal a promýšlel Komenského spisy a opakovaně se k němu vracel ve svých textech. Příspěvek přiblíží, jak Šalda Komenského vnímal, v čem spatřoval aktuálnost i problematičnost jeho odkazu, a to především pro nově

vzniklý československý stát a jeho ideologii. Proto bude zohledněn i Šaldův pohled na vazby mezi myšlenkovým světem Komenského a Masaryka.

Česko-slovenský národ jako pokus o dokázání životaschopnosti ideje mezinárodní spolupráce lidstva: význam Komenského pro Masarykovu filosofii (českých) dějin

Mgr. Jiří Pintner, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Masarykovi se často vyčítá vytvoření „umělé konstrukce“ česko-slovenského národa, na níž následně založil česko-slovenskou státnost, kvůli konkrétní geopolitické situaci. Příspěvek má za cíl poukázat na další možný motiv, vyjma toho geopolitického. Tento motiv vychází z jeho filosofie dějin, jejíž základy lze sledovat již několik desetiletí před vznikem konkrétní situace. Výraznou součástí této filosofie dějin je J. A. Komenský a jeho všenápravné úsilí.

Nerealizovaný pomník Jana Amose Komenského v Amsterdamu

Bc. Lenka Pospíšilová, Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod

Příspěvek se zaměří na historii vzniku samotného nápadu na vybudování památníku, který však nikdy nebyl realizován. Konkrétně se autorka bude věnovat třem momentům: 1. položení základního kamene; 2. okamžiku, kdy od Šturs převzal dílo Jan Lauda, jehož návrhy se nacházejí ve sbírkách Uherskobrodského muzea; 3. Znovuodhalení základního kamene, které proběhlo 12. března 2018 v Amsterdamu.

„Vláda věcí tvých...“: Komenského Kšaft ve světle evangelických časopisů po roce 1918

Mgr. Ester Pučálková, Historický ústav, Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity Brno

Příspěvek se zaměří především na časopisy Českobratrské církve evangelické a jejich práci s Komenského textem a dalšími odkazy na jeho osobnost. Cílem je představit dobovou rétoriku a zamyslet se nad situací po vzniku Československa – proč církev opětovně zmiňovaly právě Komenského Kšaft? Čeho tím chtěly dosáhnout? A přineslo to vytoužené ovoce? To jsou jen některé z otázek, na které se příspěvek bude snažit odpovědět.

Ke smyslu a cílům propagace a oslav Komenského v Československu (1918 – 1938) se zřetelem k východním Čechám

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc., Filozofická fakulta Univerzity Pardubice

Proměna pojetí osobnosti Komenského pro národně politické účely po vzniku ČSR (Masaryk a Komenský), propagace (knihy, nálepky, návrhy známek, pohlednice). Spolky a společnosti (univerzita Bratislava, zednáři, Sokolové, učitelské spolky), rozvoj komeniologie (spisy, bádání), časopisy (Dílna lidskosti, Komenský), reflexe oslav - školní kroniky, Komenský v učebnicích, výzdoba škol (busty, sochy, obrazy), pojmenovávání náměstí, mostů, ulic. Cíle a smysl příležitostných oslav výročí Komenského narození a úmrtí ve východních Čechách. Nové pomníky a jejich důvod odhalení.

Komenský a naděje – falešné i pravé

PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D., Teologická fakulta Jihočeské univerzity České Budějovice

Příspěvek se bude zabývat pojetím Komenského – jaký obraz o Komenském byl ve školách a v médiích vytvářen, jak se tento obraz proměňoval. Příspěvek bude čerpat kromě z prací Komenského zejména z dobových učebnic, médií, dále pak Patočkovu komeniologických prací, včetně jeho dopisů s komeniology (K. Schallerem, M. Blekastad aj.), dále z komeniologických prací Radima Palouše a Stanislava Sousedíka. Cílem příspěvku bude ukázat Komenského jako muže naděje, které on sám rozuměl především teologicky, přičemž ji dokázal vyjádřit také ve svých filosofických a pedagogických (didaktických) spisech – a odpovědět na otázku, jak v době první republiky této naději rozuměli badatelé o Komenském a autoři českých učebnic.

Pôsobenie a komeniologický odkaz Jozefa Hendricha na Univerzite Komenského v Bratislave v rokoch 1928–1937 – nezazněl

Mgr. Janka Štulrajterová, PhD., Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě

Vznik Československa mal pre ďalší vývoj školstva na Slovensku nepochybniteľný význam. Jednou z inštitúcií, ktorá tomu významne pomohla je Univerzita Komenského. Profesorský dekrét obdržal aj zakladateľ komeniológie Ján Kvačala, no ten sa profesúry cirkevných dejín zriekol. Komeniologický odkaz však vo výučbe rozvíjal český profesor Jozef Hendrich. Cieľom príspevku je poukázať na pôsobenie J. Hendricha v Bratislave v rokoch (1928-1937).

Idea bratrství v přestupovém hnutí na počátku republiky

Mgr. Richard F. Vlasák, Teologická fakulta Univerzity v Basileji

Vznik samostatné republiky přinesl i nové svobody v oblasti náboženského vyznání, prosazovaná přednost římskokatolické církve ve vztahu mezi státem a církvemi vzala za své. Na novou situaci reagovaly i denominace zastoupené v českém náboženském prostoru. Chtěly využít znechucení velké části veřejnosti nad propojením mezi trůnem a oltářem, navázat na proklamované české duchovní tradice a odpovědět na potřeby obyvatelstva nabídkou, která slučovala všechny zmíněné komponenty do jednoho hesla – bratrství. Jaké významy se za ním skrývaly, jakou má spojitost s předválečným působením T. G. Masaryka a do jaké míry rezonovalo s dobovou představou českobratrství, odpovídá předpokládaný příspěvek na avizované konferenci.